

УДК 331.2:614.257

Т.Д. Сіташ, здобувач

Тернопільський національний економічний університет

Вінницький інститут економіки

Теоретичні дефініції видатків на охорону здоров'я

В статті розглянуто теоретичні дефініції видатків на охорону здоров'я. Проведено об'єктивну оцінку та встановлено виняткову значущість видатків на охорону здоров'я, розмір яких має базуватися на потребі населення у медичних послугах (допомозі) й економічній ефективності діяльності лікувальних установ. Виокремлено проблеми та запропоновано напрями оптимізації фінансування охорони здоров'я, що вбачаються у створенні прозорої, багатоканальної, регульованої державою системи фінансових потоків.

видатки, охорона здоров'я, видатки на охорону здоров'я

Т.Д. Ситаш

Тернопольский национальный экономический университет

Винницкий институт экономики

Теоретические дефиниции расходов на здравоохранение

В статье рассмотрены теоретические дефиниции расходов на здравоохранение. Проведена объективная оценка и установлена исключительная значимость расходов на здравоохранение, размер которых должен базироваться на потребности населения в медицинских услугах (помощи) и экономической эффективности деятельности лечебных учреждений. Выделены проблемы и предложены направления оптимизации финансирования здравоохранения, что видятся в создании прозрачной, многоканальной, регулируемой государством системы финансовых потоков.

расходы, здравоохранение, расходы на здравоохранение

Ринковий механізм господарювання сприяє формуванню адекватної системи соціальних гарантій населенню та змінює акценти у витрачанні державних коштів. Важливість видатків бюджету на фінансування охорони здоров'я, беззаперечно, адже піклування про здоров'я людей - одна з найважливіших соціальних функцій держави, а право на медичну допомогу закладено в Конституції України, яке гарантоване безплатною медичною допомогою, що надається громадянам, розширенням мережі закладів для лікування і зміцнення здоров'я населення. У такому ракурсі, відмітимо, що державні видатки визначають забезпеченість медичними послугами та рівень добробуту в державі.

Актуальність питань аналізу та оптимізації структури видатків бюджету на фінансування галузі охорони здоров'я зумовлена й тим, що задачі, обсяг і характер роботи закладів цієї сфери з різних причин постійно змінюються, що потребує прийняття рішень щодо перерозподілу фінансових ресурсів.

В Україні зростає інтерес вчених до теоретичних і практичних проблем, що стосуються видатків на охорону здоров'я, їх дослідженню присвячені праці таких науковців як Й.М. Бескид, С.А. Буковинський, О.Д. Василик, О.І. Величко, В.Г. Дем'янишин, С.Я. Кондратюк, О.П. Кириленко, В.М. Лехан, В.П. Лисак, Є.О. Малік, Н.С. Маяковська, В.В. Мортіков, В.М. Опарін, Б.І. Паламар, Ю.В. Пасічник, В.В. Рудень, В.М. Федосов, В.Г. Черненко, С.І. Юрій і ін. Але враховуючи наукову і практичну цінність праць ряд питань залишаються дискусійними, що й обумовило мету та вибір теми дослідження.

Охорона здоров'я належить до комплексу галузей соціальної сфери, яка є невід'ємною складовою економічної системи суспільства. Характер і зміст охорони здоров'я на різних етапах суспільного розвитку визначався такими істотними факторами як спосіб виробництва, ступінь розвитку продуктивних сил, розвиток науки і техніки та медичної науки зокрема.

Під поняттям "охорона здоров'я" розуміють комплексну систему соціально-економічних та медичних заходів, які спрямовані на збереження й підвищення рівня здоров'я кожної людини і населення загалом. Така дефініція виникла як результат наукових досліджень даного поняття вченими-медиками, соціологами. Юристи ж конкретизували, звузили його виклавши на законодавчому рівні як систему заходів, спрямованих на забезпечення збереження і розвитку фізіологічних та психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості життя. Крім того, ст.ст. 4, 12 Основ законодавства України про охорону здоров'я визначають охорону здоров'я як "один із пріоритетних напрямків державної діяльності", "...один із головних чинників виживання та розвитку народу України". Саме тому охорона здоров'я населення є одним з найважливіших завдань і внутрішніх функцій сучасної держави, пріоритетною складовою її соціальної політики, відображеною у найважливіших державних програмах і законодавчих актах.

Що стосується дефініції „системи охорони здоров'я”, то її розуміють як сукупність елементів, спрямованих на діяльність у сфері охорони здоров'я, включаючи їх внутрішньосистемні зв'язки і відносини, діяльність допоміжних забезпечувальних елементів – підприємств хіміко-фармацевтичної, медичної і мікробіологічної промисловості, аптечних складів та ін. Основним елементом системи охорони здоров'я є різноманітні заклади охорони здоров'я як її основні об'єкти, певні робочі ланки. Другим елементом цієї системи є відповідні органи управління, які як суб'єкти державного чи комунального управління здійснюють керівництво закладами охорони здоров'я. Поеднання перших і других в одній системі дає змогу здійснювати певну діяльність і виконувати поставлені перед нею завдання.

Спроби зробити охорону здоров'я більш ефективнішою галуззю, стримати або знизити державні витрати на її утримання при одночасній підтримці належної якості та доступності медичної допомоги, здійснюється у багатьох країнах. Питання оптимальної моделі видаткової частини бюджетів, їх розподілу між найважливішими для суспільства напрямками залишаються завжди актуальними, крім того на обсяги, склад і структуру видатків впливають обсяги і характер функцій держави, тому варто зосередити наукові підходи на трактуванні сутності видатків бюджетів, які у вітчизняній економічній літературі та законодавчих і нормативних актах суттєво відрізняються за змістом і формою.

Так, наприклад, згідно з Бюджетним кодексом видатки бюджету - це "... кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом" [1]. Дане визначення не розкриває сутності поняття і на перше місце ставить не об'єктивне економічне явище, яким виступають видатки у системі розподільчих відносин, а витрати, що є механічним використанням коштів.

На практичному аспекті видатків зосереджують свою увагу В. Загорський, О. Вовчак, І. Благун, І. Чуй [3, с. 87], В. Дем'янишин [2, с. 99] та інші науковці. Під видатками бюджетів вони розуміють "... законодавче визначені норми і напрями використання бюджетних коштів", тобто положення законодавчих і нормативних актів, які регламентують напрями, обсяги і порядок використання бюджетних ресурсів. Розкриваючи зміст такого прагматичного визначення, зазначені автори слушно, на наш погляд, підкреслюють, що соціально-економічна суть видатків визначається природою і

функціями держави, рівнем розвитку країни тощо.

Інша група економістів під видатками бюджетів розуміють інструмент розподілу державних благ. Так, В. Опарін зазначає, що "... в основі сучасного розуміння сутності бюджетних видатків має бути суспільний вибір... Видатки бюджету є інструментом досягнення вищого критерію справедливості у розподілі державних благ з метою досягнення граничного рівня добробуту для кожного члена суспільства" [4, с. 57]. О. Василик сформулював наступне визначення: "Видатки бюджетів за своєю економічною сутністю є інструментом розподілу і перерозподілу централізованого грошового фонду держави та його використання за цільовим призначенням для забезпечення суспільного добробуту" [5, с. 123].

Деякі економісти трактують видатки бюджетів як економічну категорію. Наприклад, Л. Василенко стверджує: "Як економічна категорія видатки державного бюджету - це економічні відносини, що пов'язані з розподілом та використанням централізованого фонду фінансових ресурсів держави" [6, с. 199]. М. Карлін у свою чергу зазначає: "видатки державного бюджету являють собою особливу економічну категорію, що визначає відносини з приводу розподілу централізованого фонду грошових коштів та його використання за цільовим призначенням" [7, с. 59]. Подібні визначення дають: О. Романенко "Видатки – об'єктивна категорія, яка має суспільне призначення - задовольняти загальнодержавні потреби" [8, с. 164], В. Базилевич, Л. Баластрик [9, с. 56] та інші. В. Дем'янишин [2, с. 111] підкреслює, що зазначені підходи вітчизняних вчених заслуговують на увагу, оскільки розкривають сутність видатків як об'єктивних економічних відносин, що виникають з приводу розподілу коштів бюджетного фонду держави [8, с. 167] та його використання за цільовим призначенням. Ми підтримуємо думку В. Дем'янишина, що видатки як об'єктивне явище не можуть мати імперативного змісту, оскільки відображають об'єктивні розподільчі відносини, що є складовими сукупності бюджетних відносин як категоріального поняття.

На нашу думку, вдалим є запропоновані визначення видатків бюджетів А. Загороднім, Г. Вознюком, Т. Смовженко, С. Юрієм та іншими вітчизняними вченими. Так, автори фінансового словника під видатками бюджету розуміють "... економічні стосунки, що виникають у зв'язку з розподілом фонду грошових коштів держави та його використанням за галузевим, територіальним чи цільовим призначенням" [3, с. 88]. Розглядаючи суть видатків бюджетів, виходимо з позицій, визначених більшістю економістів, що бюджетні видатки мають певний економічний зміст, зумовлений суспільним способом виробництва, природою та функціями держави, вони відіграють вирішальну роль у задоволенні потреб соціально-економічного розвитку країни.

Враховуючи зазначене можна говорити про виняткову значущість видатків на охорону здоров'я, розмір яких має базуватися на потребі населення у медичних послугах (допомозі) й економічній ефективності діяльності закладів охорони здоров'я, яка була б показником обсягу та якості послуг, що надаються населенню, а не на необхідності утримувати людські та матеріально-технічні ресурси.

Під видатками на охорону здоров'я розуміються державні платежі, які не підлягають поверненню, а також не створюють і не компенсують фінансові вимоги. Видатки медичної установи являють собою отримані державні платежі для надання медичних послуг, які не підлягають поверненню та є найважливішим показником фінансово-господарської діяльності закладу охорони здоров'я.

З метою об'єктивної оцінки видатків на охорону здоров'я, відзначимо, що за 2005-2011 роки у зведеному бюджеті України сума видатків на охорону здоров'я у 2011 році збільшилася порівняно з 2005 на 0,1%, і склала 26,7 млрд. грн. Найбільшу питому вагу вони склали у 2006 році (12,8%) після чого їх частка скоротилась до 10,9% у 2008 році. Серед видатків державного бюджету частка видатків на охорону здоров'я має

тенденцію до зростання (з 3,2% у 2005 р. до 4,8% у 2011 р.). Основний тягар фінансування охорони здоров'я покладено на місцеві бюджети, роль яких у цьому напрямку зростає. Так найбільша частка фінансування охорони здоров'я, яка припала на місцевий бюджет 22,4% була у 2008 р., а найменша – 21% у 2005 р. У такому контексті можна говорити про нестабільність тенденцій, пов'язаних із невизначеністю бюджетної політики. Серед основних проблем та недоречностей, наявних у сфері охорони здоров'я України виокремимо такі:

- незважаючи на те, що більша частина державних видатків здійснюється через органи місцевого самоврядування, вони мають обмежений контроль над їх розподілом;
- нормативи у сфері охорони здоров'я, встановлені МОЗ України, накладають суттєві обмеження на постачання медичних послуг і перешкоджають ефективному управлінню закладами охорони здоров'я;
- система надання послуг охорони здоров'я в Україні орієнтована на спеціалізацію, що є дорогим і непродуктивним підходом;
- провайдери послуг охорони здоров'я стягують з клієнтів високі платежі, частково з метою компенсації низьких і обмежених державних видатків у цій сфері;
- для представників найбільш вразливих верств населення ймовірність користування амбулаторними, стаціонарними та профілактичними послугами системи охорони здоров'я є найнижчою.

За таких умов ефективність усунення недоліків та вирішення проблем в охороні здоров'я, залежить від багатьох чинників, ключовими з яких є вищенаведені. Найважливіше завдання щодо управління бюджетними коштами та оптимізації фінансування охорони здоров'я вбачається у створенні прозорої, багатоканальної, регульованої державою системи фінансових потоків. Для вирішення питань за вимогами сьогодення пріоритет надається стабільній та ефективній економіко-правовій базі, виваженій державній політиці у бюджетній сфері, що дозволить досягти якісних змін та належними темпами здійснити перетворення в економіці.

Список літератури

1. Бюджетний кодекс України (із змінами та доповненнями від 18.01.2011 р.) [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: Монографія / В. Г. Дем'янишин. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 496 с.
3. Фінанси: Навч. посіб. / [В. С. Загорський, О. Д. Вовчак, І. Г. Благун]. – К.: Знання, 2006. – 247 с.
4. Бюджетний менеджмент: Підруч. / [В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.]; за заг. ред. В. Федосова. - К.: КНЕУ, 2004. - 864 с.
5. Василик О. Д. Державні фінанси України: Підруч. / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. - К.: Центр навчальної літератури, 2003. - 608 с.
6. Бюджетна система України: навчальний посібник / [С. О. Булгакова, Л. І. Василенко, Л. В. Єрмошенко, Ц. Г. Огонь, Т. О. Масленнікова, О. О. Чечуліна]; за заг. ред. С. О. Булгакової. - К.: КНТЕУ, 2003. - 228 с.
7. Державні фінанси в транзитивній економіці: Навч. посіб. / [М. І. Карлін, Л. М. Горбач та ін.]; за заг. ред. проф. М.І. Карліна. - К.: Кондор, 2003. - 220 с.
8. Романенко О. Р. Фінанси: Підруч. /О.Р. Романенко. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 312с.
9. Базилевич В. Д. Державні фінанси: Навч. посіб. / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик. - К.: Атіка, 2002. - 368 с.

Tetyana Sitash

Ternopil national economic university

Vinnitsya institute of economy

Theoretical definitions of charges are on a health protection

The aim of the article is systematization of the theoretical going near determination of essence of charges on a health protection, research of tendencies and directions of optimization of financing of medical

industry.

In market conditions importance of social value of charges on a health protection is implicit, in fact caring about the health of people is one of major social functions of the state, and a right on medicare is stopped up in Constitution of Ukraine. Under charges state payments that is not subject to the return understand in a health protection, and also does not create and does not compensate financial requirements. Taking into account exceptional meaningfulness of charges on a health protection, certainly, that their size must be based on the requirement of population in medical services (to the help) and economic efficiency of activity of establishments of health protection, that would be the index of volume and quality of services that is given.

A major task in relation to a management and optimization of financing of health protection budgetary facilities is seen in creation of the transparent, multichannel, system of financial streams managed by the state. For the decision of questions on the requirements of present time priority gets to the stable and effective економіко-правовій base, to the self-weighted public policy in the field of budgetary, that will allow to attain quality changes and by the proper rates to carry out converting into an economy.

charges, health protection, charges are on a health protection

Одержано 24.10.12

УДК 658.8:339.94

І.П. Дзьобко, ст. викл.

Харківський національний економічний університет

Стратегічні аспекти організації партнерських відносин

Стаття присвячена дослідженню взаємовідносин між підприємствами як бізнес-партнерами, які разом формують ланцюг чи мережу та сприяють досягненню підприємством конкурентних переваг. У статті представлено логіку організації партнерських відносин на стратегічних засадах з урахуванням стадій життєвого циклу розвитку партнерських відносин та формуванням стратегічних ініціатив для кожної стадії.

взаємодія, партнерські відносини, організація, стратегічні аспекти.

И.П. Дзёбко

Харьковский национальный экономический университет

Стратегічні аспекти організації партнерських відносин

Статья посвящена исследованию взаимоотношений между предприятиями как бизнес-партнерами, которые вместе формируют цепь или сеть и способствуют достижению предприятием конкурентных преимуществ. В статье представлена логика организации партнерских отношений на стратегических принципах с учетом стадий жизненного цикла развития партнерских отношений и формированием стратегических инициатив для каждой стадии.

взаимодействие, партнерские отношения, организация, стратегические аспекты

Вступ. У сучасних умовах ринкових перетворень актуальним стає розвиток взаємодії підприємства зі своїми контрагентами, перш за все, споживачами й постачальниками, що визначають і формують системний базис нової, клієнтоорієнтованої економіки.

Скрутне становище багатьох вітчизняних підприємств обумовлено невідповідністю маркетингової пропозиції підприємств очікуванням споживачів, незбалансованістю дій бізнес-партнерів, неефективністю маркетингових відносин.

© І.П. Дзьобко, 2013